

Morebiti je tako. Vendar s tem se ne moremo sprijazniti. Zlasti ne, če želimo s sosedi razvijati prave in plodne kulturne stike. Da pa je to nujnost našega vsakdanjega življenja, o tem menda nihče ne dvomi. Vojvodinci so nam dali zgled, kako je tudi na področju pesniškega posredovanja pomembno načrtno delo.

DOMAČE AKTUALNOSTI

KAKŠNE SO KULTURNE POTREBE OBČANOV

Kljub temu da se pogosto sklicujemo na kulturne potrebe ljudi, vemo zelo malo, kakšne so v resnici. Navadno imamo v mislih idealno skupino ljudi, ki je željna in lačna raznih kulturnih dobrin. Zelo malo pa vemo, kakšne so kulturne potrebe tistih, ki imajo zelo nizko izobrazbo in navadno tudi materialno težko živijo. Prav takó tudi malo vemo, če so se kulturne potrebe v zadnjih desetih letih povečale ali zmanjšale in kako razne materialne dobrine (npr. avto) in množična komunikacijska sredstva vplivajo na razvoj kulturnih potreb. Zanimivo bi bilo tudi vedeti, če se prepad med zelenimi in zadovoljenimi kulturnimi potrebami veča ali manjša. Posebno bi bilo zanimivo ugotoviti, kakšne so v tem pogledu razlike med mestom in vasjo in med različnimi socio-ekonomskimi skupinami. Če se ta prepad zmanjšuje, potem socialistična družba uresničuje svoje proklamirane vrednote, če pa se prepad povečuje, potem tudi tukaj nastaja vedno večja razlika med idealom in stvarnostjo. Le tista družba je kulturno vitalna, ki je sposobna razvijati in čimbolj tudi zadovoljevati različne kulturne potrebe.

Ker pa je naše znanje o vsem tem zelo majhno, delamo pogosto razne zaključke, napovedi in kulturno politiko na osnovi domnev, ki niso empirično preverjene.

Ker smo v občini Kranj skušali empirično ugotoviti, kakšne so kulturne potrebe ljudi, bomo nekatere podatke podali v tem sestavku. Raziskava je bila izvedena samo v občini Kranj (in sicer v samem mestu in naseljih Preddvor in Cerklje).^{*} To pomeni, da rezultatov raziskovanja ne moremo posploševati na vso Slovenijo. Ker pa je kulturno življenje v občini Kranj — predvsem pa v samem mestu — sorazmerno živahno, lahko domnevamo, da so kulturne potrebe verjetno manj zadovoljene v vseh tistih občinah, v katerih je kulturno življenje manj aktivno in v katerih občinske skupščine nimajo velikega razumevanja za razvoj kulturnega življenja.

Kulturne potrebe so determinirane z zelo številnimi dejavniki. Navedli jih bomo nekaj:

^{*} Pobudnik in nosilec raziskave je bil Klub kulturnih delavcev v Kranju, finansirala pa jo je občinska skupščina. Anketirance so izbrali na osnovi slučajnega vzorca.

1. izobrazba,
2. dohodek — tj. materialni položaj,
3. prosti čas,
4. interesi in vrednote,
5. položaj na delovnem mestu,
6. kulturna klima v občini,
7. vzgoja,
8. ožje okolje,
9. kulturne možnosti oziroma stopnja aktivnosti kulturnega življenja v občini,
10. druge osebne karakteristike.

Težko je ugotoviti, kateri od teh naštetih dejavnikov najmočneje vpliva na intenzivnost in vrsto kulturnih potreb. Obstaja verjetnost, da na enega posameznika močno vplivajo določeni faktorji, na drugega pa drugi. Nedvomno pa so med temi dejavniki tudi takšni, s katerimi družba ali občina lahko manipulira oziroma jih spreminja. Če je npr. od kulturne klime odvisno, koliko bo posameznik čutil potrebo po kulturi, potem družba z ustvarjanjem vitalne kulturne klime lahko vpliva na kulturne potrebe občanov.

Vsak posameznik ima na razpolago več ali manj prostega časa. Kako ga bo izkoristil, ni odvisno samo od njega samega, temveč tudi od tega, kaj mu ožje in širše okolje ponuja. Lokalna skupnost (občina) predstavlja to ožje okolje.

Namen družbe ni v tem, da se posameznik zapira vase, v svojo individualnost ali zgolj v krog svoje družine. Hoče, da je družbeno aktiven posameznik. Napredek in vitalnost naroda sta odvisni od stopnje aktivnosti vseh ljudi. Aktivnosti pa ni možno uresničiti zgolj na individualnem nivoju. Biti mora skupnost, ki ustvarja možnosti za različne aktivnosti.

Posameznik ne živi samo v globalni družbi, temveč predvsem v določeni lokalni skupnosti, tj. občini. Tu, ne pa v globalni družbi, zadovoljuje predvsem potrebe. Zato doživlja globalno (širšo) družbo prek lokalne skupnosti, tj. prek občine. Kakšno sodbo bo imel posameznik o Jugoslaviji, je predvsem odvisno od tega, kaj mu lokalna skupnost (občina), v kateri živi, daje, in kolikoj v njenem okviru lahko zadovoljuje svoje potrebe. Ker pa med te spadajo tudi razne kulturne potrebe, je za občino zelo pomembno, koliko omogoča, da se te kulturne potrebe ne samo zadovoljujejo, temveč tudi razvijajo.

Razne potrebe so v medsebojni odvisnosti oziroma pogojujejo druga drugo. Številne raziskave so namreč pokazale, da so ljudje, ki so aktivni na področju kulture, navadno dejavni tudi na drugih področjih.

Ker smo v raziskavi skušali ugotoviti strukturo kulturnih potreb, smo vprašali anketirance, katere kulturne prireditve pogrešajo v svojem kraju. Dobili smo naslednje odgovore:

— gledališke prireditve	37,9 %
— glasbene prireditve	32,3 %
— razna predavanja	18,4 %
— umetniške razstave	6,8 %

— druge prireditve	3,8 %
— ničesar ne pogreša	35,1 %
— brez odgovora	1,3 %

Iz gornjih podatkov je razvidno, da si 37,9 % občanov v občini Kranj želi še bolj intenzivno življenje, 32,3 % pa intenzivno glasbeno življenje. Kar 18,4 % občanov bi rado več raznih predavanj. Čeprav je občina Kranj glede kulturnega življenja v primerjavi z drugimi prav gotovo v ospredju, nam zgornji podatki kažejo, da si okoli dve tretjini občanov želi bolj aktivno kulturno življenje. 35,6 % občanov izjavlja, da ničesar ne pogrešajo, to pomeni, da so s kulturnim življenjem v občini povsem zadovoljni.

Zelo zanimivo je, da tisti, ki so s kulturnim življenjem zadovoljni, niso enako razdeljeni med različne socialne kategorije. Tako je npr. v mestu Kranj med tistimi, ki ničesar ne pogrešajo, kar 68,2 % takih, ki nimajo končane osnovne šole, in le 14,8 % takih, ki imajo visoko in višjo šolo. To pomeni, da je izobrazba izredno močan dejavnik pri zadovoljevanju kulturnih potreb. Čim nižja je izobrazba, tem manjše so kulturne potrebe. Iz tega sledi, da bomo z dviganjem izobrazbenega nivoja večali kulturne potrebe. To dalje pomeni: čim bolj širok in razvojen sistem šolskega in pošolskega izobraževanja bo družba ustvarila in omogočila, tem večje bodo kulturne potrebe.

Pomembno je poudariti, da kulturne potrebe niso na prostoru občine Kranj enake, tj. enako razdeljene. Ker so možnosti za zadovoljevanje kulturnih potreb v samem mestu Kranj največje, lahko pričakujemo, da bo tukaj tudi največ ljudi zadovoljnih s kulturnim življenjem. Podatki so to našo domnevo potrdili. Tako je v mestu Kranj 41,5 % občanov mnenja, da ničesar ne potrebujejo, v Preddvoru je teh le še 21,2 %, v Cerkljah pa 36,9 %. To pomeni, da je zadovoljstvo s kulturnim življenjem zelo različno od kraja do kraja, kar lahko v prvi vrsti pripišemo temu, v kakšni stopnji je kulturno življenje.

V mestu Kranj je sorazmerno aktivno gledališče. Možnosti za obiskovanje gledaliških predstav so v mestu znatno večje in ugodnejše kot pa v Cerkljah in Preddvoru. Zaradi tega je razumljivo v Kranju 25,9 % anketirancev izjavilo, da pogrešajo gledališke prireditve, v Preddvoru pa je teh 57,6 %, v Cerkljah pa 44,8 %. Da bodo razlike glede kulturnih potreb med posameznimi kraji čim bolj razvidne, navajamo tabelo:

Katere kulturne prireditve pogrešate	Kranj v %	Preddvor v %	Cerklje v %	Skupaj v %
Gledališke prireditve	25,9	57,6	44,8	37,9
Glasbene prireditve	30,6	41,8	27,6	32,3
Razna predavanja	12,2	30,5	19,5	18,4
Umetniške razstave	7,8	5,9	5,8	6,8
Druge prireditve	4,3	4,6	2,3	3,8
Ničesar ne pogreša	41,5	21,2	36,9	35,6
Brez odgovora	1,4	0,6	1,7	1,3

Ta tabela kaže, da so potrebe po raznih prireditvah v Cerkljah in predvsem v Preddvoru večje kot pa v Kranju. Iz tega lahko sklepamo,

da so potrebe po intenzivnem kulturnem življenju zunaj Kranja, to je v drugih naseljih občine Kranj, znatno večje kot v samem mestu. To je razumljivo, saj je kulturno življenje v mestu znatno bolj razgibano kot pa na »podeželju«.

Tudi potreba po raznih predavanjih je zunaj mesta znatno večja kot pa v mestu. To pomeni, da obstajajo potencialne možnosti za večji razmah delavske univerze v naseljih zunaj mesta.

Poglejmo še, katere socialne značilnosti vplivajo na stopnjo kulturnih potreb. Že v začetku smo rekli, da je izobrazba eden od zelo pomembnih dejavnikov. Ponazorimo to našo trditev s tabelo, ki se nanaša samo na mesto Kranj:

Katere kulturne prireditve pogrešate	Ne-dokončana osnovna šola v %	Končana osnovna šola v %	Srednje šole v %	Višja in visoka izobrazba v %	Skupaj v %
Gledališke prireditve	4,9	28,0	36,4	48,1	25,9
Glasbene prireditve	14,9	34,0	40,0	22,2	30,6
Razna predavanja	7,3	9,3	17,7	22,2	12,2
Umetniške razstave	1,2	5,3	8,2	40,7	7,8
Druge prireditve	6,1	4,0	1,2	11,1	4,3
Ničesar ne pogreša	68,2	41,4	25,9	14,8	41,5
Brez odgovora	1,2	1,3	—	8,3	1,4

Tabela nam izrazito kaže, kako zelo je stopnja kulturnih potreb povezana z izobrazbo. Najbolj izrazita je razlika glede umetniških razstav. Med tistimi, ki nimajo končane osnovne šole, jih je samo 1,2 % takih, ki pogrešajo umetniške razstave, med tistimi, ki pa imajo višjo ali visoko šolo, je pa teh kar 40,7 %. To pomeni, da so umetniške razstave oblike kulturne aktivnosti, ki so najizraziteje povezane z izobrazbo.

Dalje smo ugotovili, da starost vpliva na kulturne potrebe. Katere starostno obdobje je glede kulturnih potreb najbolj značilno?

To nam lahko delno ponazori starostna struktura tistih, ki so izjavili, da ničesar ne pogrešajo (za mesto Kranj):

Starost	Ničesar ne pogrešajo v %
Do 24 let	8,7
Od 25 do 30 let	29,8
Od 31 do 40 let	35,8
Od 41 do 50 let	69,1
Od 51 do 60 let	52,8
60 in več let	70,9

Trend poteka v naslednji smeri: čim višja je starostna kategorija, tem več je med njimi takih, ki ničesar ne pogrešajo.

Ugotovili smo, da doba bivanja v določenem kraju ne vpliva na stopnjo želenih potreb niti ne vpliva spol niti lastništvo avtomobila. Naša predvidevanja so bila, da tisti, ki imajo avtomobil, nimajo tako velikih potreb po raznih kulturnih prireditvah, kot tisti, ki ga nimajo. Vendar podatki naših predvidevanj niso potrdili.

Iz odgovorov, iz katerih vidimo, katere vrste prireditev občani najbolj pogrešajo, lahko le posredno sklepamo o stopnji zadovoljstva z dosedanjim kulturnim življenjem v občini. Ker pa smo želeli zvedeti, koliko so občani zadovoljni z dosedanjim kulturnim življenjem, smo jih neposredno vprašali. Dobili smo naslednje odgovore:

Stopnja zadovoljstva	Kranj v %	Preddvor v %	Cerklje v %	Skupaj v %
Sem zadovoljen	26,8	25,8	35,7	28,9
Delno zadovoljen	44,7	36,5	41,4	42,0
Nisem zadovoljen	9,5	28,5	8,5	13,5
Ne vem	17,6	8,6	11,5	13,9
Brez odgovora	1,4	0,6	2,8	1,6

S tabele vidimo, da je skoraj tri četrtine občanov s kulturnim življenjem v občini zadovoljnih ali vsaj delno zadovoljnih in le (3,5 %) jih je izjavilo, da s kulturnim življenjem niso zadovoljni. Vendar pa so tukaj pomembni tisti, ki so odgovorili, da ne vedo. Vprašanje o tem, če je kdo zadovoljen s kulturnim življenjem, namreč psihološko ni občutljivo. To pomeni, da tisti, ki na to vprašanje niso odgovorili z »ne vem« (15,5 %), ničesar o kulturnem dogajanju v občini ne vedo, se ga ne udeležujejo in jih verjetno niti ne zanima.

Odgovori na zgornje vprašanje so namreč zelo relativni, ker je stopnja zadovoljstva odvisna od tega, koliko zanimanja posameznik posveča kulturi. Zato obstaja tale verjetnost: če kdo, ki je v občini izredno aktiven v kulturnem življenju, izjavi, da s kulturnim življenjem ni zadovoljen, misli, da ga je bodisi premalo ali pa je na prenizki stopnji; kdo drug, ki zelo malo deluje v kulturnem življenju, pa lahko izjavi, da je s kulturnim življenjem v občini povsem zadovoljen. Relativnost v odgovorih pa ne pomeni, da so odgovori zato manj vredni. Ljudje se namreč vedejo in ravnaajo na osnovi svojih stališč in mnenj, ta pa se vedno nanašajo na določeno stvarnost in na dogajanje v tej stvarnosti. Ljudje pa isto stvarnost in isto dogajanje različno zaznavajo in imajo v njih različna stališča. Na ta vplivajo zelo različni dejavniki, kot so izobrazba, okus, položaj, zanimanje, potrebe in podobno.

V našem kontekstu so važna stališča ljudi, ki jih imajo o kulturi. Če hoče družba oziroma občina razvijati kulturno življenje, morajo vedeti, kakšno stališče imajo ljudje o obstoječem kulturnem življenju in kaj si v tem pogledu želijo. Politika kulturnega življenja, ki temelji na stališčih ljudi, je mnogo bolj uspešna, kot tista, ki temelji na intuiciji ali ideološko apriorističnih predpostavkah.

Ker je stopnja zadovoljstva določena s številnimi dejavniki, je jasno, da so se anketiranci v tem pogledu diferencirali. Eden najbolj pomembnih diferenciacijskih kriterijev je zopet izobrazba. Med tistimi, ki imajo končano osnovno šolo, jih je v mestu 75,4 % izjavilo, da so zadovoljni ali delno zadovoljni s kulturnim življenjem, med tistimi, ki pa imajo višjo ali visoko šolo, jih je pa istega mnenja 55,6 %. Prej smo rekli, da je v nekem smislu pomembna tista kategorija, ki je izjavila, da »ne ve«, če je zadovoljna s kulturnim življenjem (13,9 %). Iz izobrazbe kot enega od bistvenih diferenciacijskih faktorjev pa smo ugotovili tole:

v Kranju je med tistimi, ki nimajo dokončane osnovne šole, kar 37,8 % odgovorilo z »ne vem« na vprašanje, če so zadovoljni s kulturnim življenjem. To nam ponovno potrjuje domnevo, da je to socialna kategorija ljudi, na katero kultura nima nobenega vpliva.

Od anketirancev smo skušali tudi zvedeti, kako bi se udeleževali kulturnega življenja, če bi le to ustrezalo njihovim potrebam in željam. Da bi to ugotovili, smo zastavili naslednje vprašanje: »Koliko raznih kulturnih prireditev v svojem kraju bi obiskali vsak mesec, če bi te prireditve ustrezale vašim željam? (Niso mišljene kino predstave.) Dobili smo naslednje odgovore:

Število predstav	Odgovori v %
Ena	17,2
Dve	26,5
Tri	13,7
Štiri	21,5
Pet	1,9
Šest	0,8
Sedem in več	2,4
Ne vem	5,5
Nobene	10,1
Brez odgovora	0,5

Razumljivo je v Kranju in verjetno v drugih naseljih več kulturnih prireditev vsak mesec. Gotovo pa tudi vse te kulturne prireditve ne ustrezajo okusu in potrebam vse populacije, temveč nekatere eni, druge drugi, z drugačnimi socialnimi značilnostmi. Vsi podatki nam sicer kažejo, da je izobrazba najpomembnejši diferenciacijski kriterij, po katerem se celotna populacija diferencira v različne sloje ali socialne kategorije.

V našem vprašanju smo izhajali iz idealne situacije, ti., da bi prireditve ustrezale okusu in željam vseh prebivalcev. Kljub temu smo lahko videli, kje postavljajo ljudje limitno črto. Ta črta je štiri predstave na mesec. 78,9 % anketirancev bi namreč obiskali eno, dve, tri ali štiri prireditve na mesec, če bi te ustrezale njihovim potrebam. Tistih, ki bi želeli obiskati več kot štiri prireditve na mesec, je samo 5,1 %; 5,5 % jih ne ve, 10,1 % pa ne bi obiskalo nobene prireditve. To pomeni, da tudi sedaj ne obiskujejo nobenih prireditev.

Ko smo pogledali, kakšno izobrazbo imajo tisti, ki ne bi obiskali nobene prireditve ali ne vedo, smo zopet ugotovili, da so pretežno tisti, ki nimajo končane osnovne šole ali pa imajo samo to šolo. Ponavlja se ista skupina ljudi, ki šteje okoli 15 % prebivalstva v občini, ki se ne udeležuje kulturnega življenja, in kar je najbolj žalostno, si niti tega ne želi. Iz drugih raziskav vemo, da tisti, ki niso v nobeni obliki družbeno aktivni, si tudi ne želijo. To je socialna kategorija, ki ne ve, kaj se dogaja bodisi v podjetju, občini, državi ali v svetu in tudi ne želi izvedeti.

V tej anketi pa smo odkrili skupino, ki nima popolnoma nobenega odnosa do kulturnega življenja in si ga tudi ne želi. Žal, nismo spremljali oziroma opazovali te, v kulturi nedejavne skupine, tudi drugod, v drugih

oblikah vedenja in aktivnosti. Obstaja pa zelo velika verjetnost, da se ta, v kulturi dejavna skupina prekriva s tisto, ki je tudi povsod drugod dejavna. To je skupina, ki je najmanj izobrazena in materialno najšibkejša. To pomeni, da imamo v občini sloj ljudi, ki je na dnu družbene lestvice in je popolnoma brez zanimanja za vse tiste dejavnosti, ki navadno predstavljajo sredstvo za vzpon na lestvici družbene pomembnosti in ugleda.

Dr. Janez Jerovšek

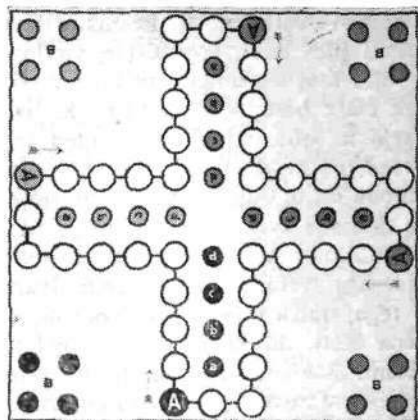
KRONIKA

KNJIŽEVNOST

TOMAŽ SALAMUN: NAMEN PELERINE

Druga Šalamunova pesniška zbirka je izšla v času, ko je veliko zanimanje zbudil skupni nastop skupine »Katalog«. Tej skupini pripada Šalamun, pravzaprav je v tem trenutku njen edini pravi pesnik. Vendar zbirki literarna javnost ni naklonila večje pozornosti. To je morda dokaz za žalostno misel, da v slovenskem kulturnem prostoru ta čas odmeva kulturna politika bolj od kulture, programi bolj od del, delovanje skupin pa bolj od snovanja osebnosti.

O *Namenu pelerine* ni mogoče pisati, ne da bi se spomnili prve Šalamunove zbirke *Poker* (1966). Od ene do druge knjige sta minili komaj dve leti. Toda kakšna razlika! Ne da bi v pesnikovem razvoju prišlo do preloma, pač pa so v ustroju njegove poezije nastale takšne spremembe, da je dobila druga zbirka v dobrem in slabem nov obraz. *Poker* je potrdil Šalamunov pesniški pomen, saj je s svojimi pesmimi pričeval o poeziji v pravem pomenu besede. Če naj za merilo pesniškega uporabimo znano Goethejevo besedo o »inkomezurabilnosti«, potem je bila Šalamunova poezija v *Pokerju* zares neizmerljiva

v tem smislu, da se je ni dalo prevesti na en sam, razumsko določen in preprosto opredeljiv učinek. To pa zato, ker je bila po svoji idejni in estetski naravi dvoumna. Pesmi, zbrane v *Pokerju*, so bile hkrati tendenčna satira in čista estetičnost. S pesnikovim odnosom do sveta je bilo vseskozi dvoumno, kaj pravzaprav je — ali satira iz nihilističnega etosa, ki vse zanika, ali veselje nad svetom zaradi lepote njegovih čutnih oblik. Šalamunova pesem je bila v tej dvoumnosti sočasno oboje, le redko pa samó eno ali drugo. Njena satirična stran je bila zelo izrazita, saj je težila v očitno provokacijo in šokiranje. Preprosto povedano, je bil